

Az EU-ban és Horvátországban élő LGBT- személyek megkülönböztetéssel és gyűlölet- bűncselekményekkel kapcsolatos tapasztalatai

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 1. cikke kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Tiszteletben kell tartani, és védelmezni kell. A 21. cikk garantálja a megkülönböztetéstől, többek között a szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetéstől való mentesség jogát. Az egyenlő bánásmód elve az Európai Unió egyik alapvető értéke, amely egyszerre biztosítja az emberi méltóság tiszteletben tartását és a gazdasági, kulturális és társadalmi életben egyenrangú félként való részvételt.

Szakpolitikai háttér

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LGBT) személyek alapvető jogaival nemzetközi és országos szinten is egyre többet foglalkoznak. Az Európai Unió (EU), az Európa Tanács és az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) továbbfejlesztette vagy megerősítette az LGBT-személyek megkülönböztetéstől való mentességére és egyenlőségére vonatkozó normákat. Az európai és nemzeti jogban egyre gyakrabban ismerik el a szexuális irányultságot és a nemi identitást a megkülönböztetés okaként.

Az Európai Bizottság 2010-ben felkérte a FRA-t, hogy gyűjtsön összehasonlítható adatokat az EU tagállamaiban és Horvátországban élő LGBT-személyek által tapasztalt megkülönböztetésről és gyűlölet-bűncselekményekről. A FRA erre reagálva 2012-ben indította el az online uniós LGBT-felmérést, amelyre 93 079 válasz érkezett. A felmérésnek köszönhetően a FRA összehasonlítható adatok egész tárházához jutott, így következtetéseket és bizonyítékokon alapuló javaslatokat fogalmazhatott meg. Az uniós intézmények és a tagállamok ezek segítségével azonosíthatják és célzott jogi és szakpolitikai válaszleptésekkel kezelhetik az LGBT-személyek által tapasztalt problémákat, hogy biztosítsák alapvető jogaik védelmét és érvényesülését.

Fontosabb megállapítások

Az eredmények azt mutatják, hogy a mai uniós társadalomban élő LGBT-személyek gyakran szenvednek attól, hogy az iskolában, munkahelyen vagy nyilvános helyeken nem vállalhatják fel önmagukat. Sokan ezért eltitkolják az identitásukat, elzárkózva, sőt esetenként félelemben élnek. Mások meg-

különböztetéssel vagy akár erőszakkal is szembesülnek, ha vállalják önmagukat. Az országok között komoly különbségek vannak abban a tekintetben, hogy a válaszadók hogyan érzékelik és tapasztalják a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő megkülönböztetést, zaklatást és erőszakot. Ez az LGBT-személyekkel szembeni negatív társadalmi attitűdök érzékelt mértékét, valamint a támadástól, fenyegetéstől vagy zaklatástól való félelem miatt alkalmazott elkerülő stratégiáikat tekintve is igaz.

- Az összes válaszadó közel fele (47%) mondta azt, hogy a felmérést megelőző évben személyesen is tapasztalt szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést vagy zaklatást.
- Minden uniós tagállamban 80% fölött volt azoknak a válaszadónak az aránya, akik fel tudtak idézni LGBT- fiatalokat ért iskolai zaklatást vagy negatív megnyilvánulásokat.
- Az összes válaszadó kétharmada (67%) nyilatkozta azt, hogy az LGBT voltát 18 éves kora előtt gyakran vagy mindig titkolta vagy álcázta az iskolában.
- A felmérést megelőző 12 hónapban foglalkoztatott és/vagy állást kereső válaszadók egyötöde érezte úgy, hogy az elmúlt év folyamán ezekben a helyzetekben megkülönböztetés érte. A transznemű válaszadók körében egyharmadra emelkedett ez az arány.
- Azon válaszadók közül, akik a felmérést megelőző egy évben jártak kávézóban, étteremben, bárban vagy éjszakai szórakozóhelyen, minden ötödik (18%) úgy érezte, hogy az elmúlt évben a felsorolt helyszíneken LGBT volta miatt személyét megkülönböztetés érte.
- Az uniós LGBT-felmérés összes válaszadójának egynegyedét (26%) érte támadás vagy erőszakkal való fenyegetés az előző öt évben.
- A transznemű válaszadók közül tízből körülbelül hárman nyilatkoztak úgy, hogy a felmérést megelőző évben háromnál több alkalommal estek áldozatul erőszaknak vagy erőszakkal való fenyegetésnek.
- Az elmúlt évben erőszakot tapasztalt válaszadók többsége (59%) azt mondta, hogy az utolsó támadás vagy erőszakkal való fenyegetés részben vagy teljesen amiatt történt, mert LGBT személynek vélték.
- A gyűlöletből eredő erőszak őket érő legutóbbi esetét a válaszadók kevesebb, mint egyötöde

(17%) jelentette be a rendőrségen. Az összes EU-tagállam összesítésében a válaszadók mintegy 66%-a nyilatkozta azt, hogy nyilvános helyen nem meri megfogni az azonos nemű partnere kezét. A meleg és biszexuális férfi válaszadók körében 74%-ot, illetve 78%-ot ért el ez az arány.

- Az összes válaszadó több mint négyötöde mondta azt, hogy a mindennapi életben gyakoriak az LMBT-személlyel kapcsolatos viccek.
- Az összes válaszadó közel fele vélekedett úgy, hogy a lakóhelyük szerinti országban a politikusok körében elterjedt az LMBT-személyekre vonatkozó sértő nyelvezet.

Bizonyítékokon alapuló javaslat

A FRA a felmérés során összegyűjtött statisztikai bizonyítékok alapján kidolgozta következtetéseit és bizonyítékokon alapuló javaslatait, amelyek alapul szolgálnak majd az uniós és országos szinten kialakítandó jogi és szakpolitikai válasz lépésekhez.

Biztonságos környezet az oktatásban

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az LMBT-fiatalok számára biztonságos, támogató, zaklatástól és kirekesztéstől mentes környezetet biztosítsanak. Ebbe beletartozik az LMBT-személyek megbélyegzése és marginalizálódása elleni fellépés és a sokszínűség támogatása. Az iskolákat arra kellene ösztönözni, hogy fogadjanak el zaklatás elleni stratégiákat. Az EU-tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a szexuális irányultságról, a nemi identitásról és a nemi megnyilvánulásról szóló objektív felvilágosítás része legyen az iskolai tantervnek, hogy ezzel a személyzet és a diákok körében egyaránt ösztönözzék a tiszteletet és megértést, és felhívják a figyelmet az LMBT-személyek által tapasztalt problémákra.

Fellépés a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő megkülönböztetés ellen

Az EU Alapjogi Chartájában foglalt sokszínű, befogadó, az egyenlőség elvén alapuló társadalmi környezet elősegíti egy olyan közeg kialakulását, ahol az LMBT-személyek nyíltan, szabadon élhetnek és felvállalhatják önmagukat.

A megkülönböztetés elleni szisztematikus, összehangolt válasz lépések megerősítése érdekében szorgalmazni kell, hogy az EU és tagállamai dolgozzanak ki az LMBT-személyek tiszteletét, alapvető jogaik védelmét elősegítő cselekvési terveket, és/vagy az LMBT-kérdéseket építsék be a meglévő országos emberi jogi cselekvési terveikbe és stratégiáikba. A sajátos körülményeikre való tekintettel külön figyelembe kell venni a transznemű személyeket és a fiatal LMBT-személyeket érintő problémákat. Az EU erősíthetné az LMBT-személyek tiszteletben tartását aktívan támogató ígéretes gyakorlatok megosztását. A tagállamoknak a fontosabb szereplőkkel folytatott párbeszéd révén kellene törekedniük arra, hogy a közvélemény kiegyensúlyozottabban viszonyuljon az LMBT-kérdésekhez. Az LMBT-személyek alapvető jogainak támogatásához határozott, pozitív szellemű politikai szerepvállalásra is szükség van.

A gyűlölet-bűncselekmények LMBT-áldozatainak elismerése és védelme

Szexuális irányultságától vagy nemi identitásától függetlenül mindenkinek joga van ahhoz, hogy az élethez, a biztonsághoz és az erőszakkal szembeni védelemhez való jogát tiszteletben tartásák.

Az EU-nak és tagállamainak fontolóra kell venniük a homofób és transzfób gyűlöletbeszédre és gyűlöletből fakadó bűncselekményekre vonatkozó jogszabály elfogadását, hogy az LMBT-személyek egyenlő védelemben részesüljenek. Az EU tagállamainak erősíteniük kell a gyűlölet-bűncselekmények LMBT-áldozatainak elismerését és védelmét, amihez az előítéletből eredő bűncselekményekről szóló nemzeti jogszabályba a homofób és a transzfób gyűlöletet is fel kell venniük lehetséges indítékként. Ugyancsak fontolóra kell venni a bűnüldöző szervek munkatársainak szóló képzést, többek között az incidensek nyilvántartási módjának témájában is.

Egyenlő bánásmód a foglalkoztatásban

Az uniós jogban kifejezetten tiltani kell a nemi identitáson alapuló megkülönböztetést, az EU-nak pedig továbbra is figyelemmel kell kísérnie a nemzeti panaszügyi szervek és eljárások hatékonyságát. Az EU-tagállamoknak támogatniuk kell az esélyegyenlőségi szervek és más országos panaszkezelő testületek arra irányuló erőfeszítéseit, hogy az LMBT-személyeket tájékoztassák a hatáskörükről és eljárásaikról, és ezáltal növeljék a tudatosságot a megkülönböztetés terén.

Megkülönböztetés a foglalkoztatáson túl

A szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetéssel szembeni, az EU minden tagállamában egyenlő védelemben jelentős javulást hozna, ha az ilyen megkülönböztetésnek az EU egészére kiterjedő védelme túlmutatna a munkavállalás és a foglalkoztatás területén, amint azt az Európai Bizottság *a személyek közötti, vallásra vagy meggyőződésre, fogyasztókosságra, korra vagy szexuális irányultságra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló tanácsi irányelvre irányuló 2008. július 2-i javaslatában* ajánlotta. Az uniós jogban mérlegelni kellene, hogy minden meglévő és ezután készülő uniós jogszabály kifejezetten említse meg a nemi identitáson alapuló megkülönböztetést a megkülönböztetés formái között.

További információk:

A felmérés megállapításairól szóló két FRA-jelentést – *EU LGBT survey: Results at a glance (Az uniós LMBT-felmérés eredményei: áttekintés és EU LGBT survey: main results (Uniós LMBT-felmérés: fő eredmények)* lásd: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Az *EU LGBT survey data explorer* ("EU LMBT-felmérés adat-felfedező") online adatmegjelenítő eszköz elérhető itt: <http://fra.europa.eu/en/lgbt-survey-results>

Áttekintés a FRA-nak az LMBT-személyek alapvető jogaival foglalkozó tevékenységeiről: <http://fra.europa.eu/en/theme/lgbt>